

Maša Alijević*

NACIONALNI IDENTITET U EVROPSKOJ UNIJI

Sažetak

Pripadnici jedne nacije imaju određene specifičnosti, prepoznatljive osobine kao i lični osjećaj pripadnosti koji čine njihov nacionalni identitet. Nacionalni identitet je svijest o pripadnosti određenoj nacionalnoj grupi koja uključuje postojanje zajedničkih vjerovanja, vrijednosti i ciljeva. Ideja nacionalnog identiteta zaživjela je kada je državni suverenitet došao u krizu, jer se odbacivao kralj-vladar kao izvor suvereniteta. Tražio se novi izvor suvereniteta, a u ponudi je bio određeni broj ideja, među njima i ideja o naciji. Ulazak u Evropsku uniju za nacionalnu državu znači propusnicu za ubrzani ekonomski napredak i niz drugih privilegija. Članstvo u Evropskoj Uniji donosi prednosti ali i mane, jedna od njih je gubitak nacionalnog identiteta. Evropski identitet guši nacionalni i dovodi do njegovog zanemarivanja. Države više nemaju svoj identitet nego jedan zajednički-evropski. Nacionalna država u kontekstu Evropske unije stavljena je u sasvim nov i drugačiji prostor. Tako Evropska unija ruši međudržavne granice i pokušava uspostaviti evropsko društvo, evropske građane, i evropski identitet, a na drugoj strani pokušava pomiriti svu raznolikost nacionalnih identiteta pod jednim zajedničkim nazivom- evropski identitet.

Ključne riječi: nacionalni identitet, evropski identitet, nacionalna država, Evropska Unija

---

* Mr. sc., viši asistent Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, m.alijevic@gmail.com

Uvod

Ulazak u Evropsku Uniju kao strateški cilj država koje još nisu ispunile uslove za punopravno članstvo otvara niz institucionalnih pitanja koja mogu pogoditi nacionalnu državu. Jedno od pitanja je ugrožavanje nacionalnih identiteta potencijalnih država-članica koje dominira u procesu integracije i globalizacije. Veliki broj autora smatra kako je nacionalni identitet važan za opstanak i prosperitet države i naroda jer zajednička predstava građana o svojoj zemlji i njenim vrijednostima njih međusobno povezuje u jedno tijelo.¹ Kod definiranja evropskog identiteta potrebno je uzeti u obzir stalno pripajanje novih identiteta nacionalnih država koje (ni)su pristupile Evropskoj Uniji. Upravo ta raznolikost nacionalnih identiteta postavlja dilemu u definiranju sadržaja evropskog identiteta. Potrebno je, barem okvirno, sagledati odgovore na nekoliko pitanja: Prvo, šta se podrazumijeva pod pojmom nacionalnog identiteta uz preplitanje pojmova nacije, nacionalne države i nacionalizma; Drugo, kakav položaj zauzima nacionalni identitet prema pravu Evropske Unije; Treće, da li evropski identitet postoji uporedo sa nacionalnim ili dovodi do njegovog zapostavljanja; I na kraju, pitanje nacionalnog identiteta u Bosni i Hercegovini. Da li postoji jedinstven bosanskohercegovački identitet ili se radi o višenacionalnom identitetu? Demokratija se ne može u potpunosti izgraditi u društvu u kojem građani ne dijele osjećaj zajedničkog nacionalnog identiteta. Ulazak u Evropsku Uniju podrazumijeva usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa evropskim demokratskim standardima, što na primjeru Bosne i Hercegovine znači prvenstveno, izmjene Dejtonskog ustava. Zapravo bi jačanje zajedničkog nacionalnog identiteta građana Bosne i Hercegovine doprinijelo i potpomoglo proces evropske integracije. Cilj ovog rada je da se kroz objašnjenje pojmova nacionalni i evropski identitet utvrdi da li su u pitanju korelativni pojmovi ili se međusobno isključuju. Pravo Evropske Unije je odredilo odnos Evropske Unije spram nacionalnih identiteta država-članica sa jasnim naznakama uvažavanja drugih i drugačijih. Lisabonski ugovor u cjelini pokazuje jasnu namjeru ograničavanja nadležnosti Unije i jačanju uloge država članica. Činjenica je da evropski identitet, u smislu osjećaja „evropejstva“ postoji već dugo vremena, ali i da je njegova sadržina upitna.

Pojam nacionalnog identiteta i nacionalne države

Prilikom pokušaja pronalaska definicije nacionalnog identiteta, utvrdila sam da ne postoji. Nacionalni identitet je promjenljiva kategorija, kao

¹ B. Skoko, *Država kao brend - upravljanje nacionalnim identitetom*, Matica Hrvatska, Zagreb 2009, 21.

i sve ostale složene društvene pojave teško ga je definisati. Postoji širok spektar definicija, uz preplitanje određenih pojmova: nacija, nacionalna država, nacionalizam. Primjenom induktivnog načina zaključivanja (od pojedinačnog ka općem) određenje pojma nacije će biti polazna tačka. Nacija je relativno prisna i trajna zajednica izvjesnog broja ljudi koji su dugo živjeli zajedno i time stekli izvjesne zajedničke osobine i karakter, tako da se međusobno razumiju i mogu lako da se zbliže.² Dakle, nacionalnost ukazuje na vezu sa određenom državom.³ Nacija je etapa u razvoju naroda koja se očituje u stvaranju nacionalne države tj. moderne države koja po pravilu obuhvata samo jednu naciju u cjelini. U procesu stvaranja nacije, a time i nacionalnog identiteta odlučujući faktor čine država i pravo. Država i pravo utiču na nastanak, održavanje i razvoj nacije jer vezuju čvrsto ljude i utiču na učvršćivanje ostalih društvenih veza. Država ima dominantnu ulogu u izgradnji nacionalnog identiteta, jer se identitet dobrim djelom ostvaruje putem institucije državljanstva, upotrebe zajedničkog jezika, iskazivanja lojalnosti, upotrebom državnih simbola. Osjećaj lojalnosti ima veoma značajnu ulogu, jer državni simboli i zajednički jezik su podržani pravnim normama odnosno prisilni za građane, dok osjećaj lojalnosti koji pojedinci imaju prema svojoj naciji nadopunjuje i povezuje sve ostale elemente.

Nacionalizam se obično shvata kao preizražen nacionalni identitet, a nastaje kada nacija kao društvena grupa postane previše značajna za pojedinca prilikom njegove identifikacije.⁴ Hantigton za nacionalni identitet kaže da ima dva oblika koji se različito označavaju- patriotizam i nacionalizam- pri čemu se prvi smatra dobrim, a drugi lošim.⁵ Nacionalni identitet nije spona za razvoj evropskog identiteta, ali nacionalizam jeste.

Šta zapravo predstavlja nacionalni identitet? Svaki čovjek ima brojne potrebe koje zadovoljava u interakciji sa drugim ljudima, svjestan je sličnosti sa drugim ljudima- posebno u slučaju pripadnosti istoj socijalnoj grupi. Tako stvara svoj socijalni identitet čije odrednice predstavljaju i ključne komponente za definisanje nacionalnog identiteta. Nemoguće je generalizovati sve te komponente nacionalnog identiteta jer one zavise od konteksta i naučne discipline koja pokušava da objasni fenomen. Treba napraviti jasnu razliku između etničkog i nacionalnog identiteta. Termin

² Cit. R. Lukić, Uvod u pravo, Naučna knjiga, Beograd 1975, 37.

³ Nacionalnost je pripadnost naciji i ne može se poistovjećivati sa državljanstvom. Državljanstvo je trajna veza između pojedinca i države, iz koje proizilaze određena prava i obaveze za obe strane. Državljanjane jedne države ne moraju biti iste nacionalnosti.

⁴ Vidi: J. Milošević-Đorđević, „Jedan pokušaj klasifikacije teorijskih razmatranja nacionalnih identiteta“, Psihologija, Vol. 36 (2), 2003, 125-140.

⁵ Preuzeto: B. Skoko (2009), 20.

etnički- znači narodni, svojstven narodu, podrijetlom iz naroda, u vezi s narodom.⁶ Etnički identitet podrazumijeva zajedničku kulturnu tradiciju, osjećaj zajedništva i bliskosti koji se identifikuje sa određenom grupom, koja postoji kao subgrupa u većem društvu.⁷ Prema ovoj definiciji Bošnjaci, Hrvati i Srbi u Bosni i Hercegovini su etničke grupe. Nacionalni identitet se povezuje sa određenom državom. To znači da bi u Bosna i Hercegovini mogla postojati bosanskohercegovačka nacija.⁸ Nacionalni identitet nastao je tokom razvoja nacije, odnosno tokom procesa dugog historijskog razvoja zajednica koje su često boravile na zajedničkom teritoriju, govorile istim jezikom, ali i djelile određeni psihološki sistem.⁹ „Nacionalni identitet je osjećaj pripadnosti određenoj grupi, koji je stečen procesom socijalizacije, kroz koji se prima jezik, tradicija i kultura nacionalne grupe i kroz koji se pojedinac poistovjećuje s grupnim vrijednostima i interesima, te grupom u cjelini (Šiber, 1988).“¹⁰

Može se zaključiti da je nacionalni identitet zasnovan na mješavini tradicije, jezika i državnih simbola, izgrađuje se procesom identifikacije u socijalnoj sredini, a rezultira osjećanjem zajedništva među pripadnicima nacije i predstavlja mješavinu i sintezu različitih identiteta.¹¹

Nacionalni identitet prema pravu Evropske Unije

Evropska unija je oblik udruživanja država koji stabilno jača svoju unutrašnju integraciju i širi se uključivanjem novih država.¹² Historijski gledano, evropska integracija je odgovor na intoleranciju između država. To je bio odgovor na međusobno odbijanje među državama i nepovjerenje koje je potaknulo nastavak ratovanja u Evropi između najvećih država.¹³ Zbog rezultata dva svjetska rata u Evropi, vodeći političari evropskih država nastojali su pronaći model međudržavne saradnje koji bi spriječio takve nemire u budućnosti. Osnovna premisa za sjedinjenje država Euro-

⁶ Vidi: S. Anić, N. Klaić, Ž. Domović, Rječnik stranih riječi : tuđice, posuđenice, izrazi, kratice i fraze, Sanipus, Zagreb 2002, 409.

⁷ Više o tome: V. Turjačanin, Đ. Čekrlija (ur.), Etnički, državni i evropski identitet, Fondacija Friedrich ebert Stiftung, Banja Luka 2005, 30.

⁸ Ibid.

⁹ J. Such, „Nacionalni identitet naspram evropskog identiteta“, Politička misao, Vol. XXXVII, br.4, 2000, 83-88.

¹⁰ Preuzeto: <http://transfers.webs.com/Arh.mira%20-%20download/Vladimir%20Mihic%20-%20Nacionalizam%20i%20etnicki%20stereotipi.pdf>, 13. novembra 2011. godine.

¹¹ Preuzeto: Ž. Trebješanin, „Problemi zasnivanja pojma nacionalnog identiteta“, Ličnost i demokratija, Beogradska otvorena škola, Beograd 2004, <http://www.bos.rs/daus/materijali/Eseji2004/gradjansko/aleksandarbulajic.pdf>, 10. oktobar 2010.

¹² Preuzeto: S. Sokol, B. Smerdel, Ustavno pravo, Pravni fakultet, Zagreb 2005, 425-432.

¹³ Vidi: L. F. M. Besselink, „National and constitutional identity before and after Lisbon“, Utrecht Law Review, Vol. 6, issue 3. (november) 2010, www.utrechtlawreview.org.

pe bilo je uvjerenje da, pored nacionalnih i regionalnih vlasti, moraju postojati neovisne, demokratske evropske institucije koje su nadležne za donošenje odluka u onim područjima gdje je zajedničko djelovanje učinkovitije od djelovanja svake pojedine zemlje članice zasebno: jedinstveno tržište, monetarni sistem, ekonomsko i društveno povezivanje, zapošljavanje, zaštita okoliša, vanjska politika i odbrana, te stvaranje mira i sigurnosti.¹⁴ Proces integracije je započeo 1951. godine osnivanjem Evropske zajednice za uglj i čelik, ali je formalno Evropska unija uspostavljena tek 1993. godine kada je stupio na snagu Ugovor iz Maastrichta.¹⁵ Ugovor o Evropskoj uniji iz 1993. godine, postavlja pred zemlje članice ambiciozne ciljeve: monetarno jedinstvo do 1999. godine, nove zajedničke politike, evropsko građanstvo, zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku, kao i unutrašnju sigurnost. Ustavni temelj Evropske unije čine osnivački ugovori: od Pariškog ugovora iz 1951. godine, Rimskog ugovora iz 1957. godine, poznatih Ugovora iz Maastrichta (1993), Amsterdama (1997) i Nice (2001), do Lisabonskog ugovora iz 2007. godine.¹⁶ Pravo Evropske unije čine svi pravni propisi koji su sadržani u njenim osnivačkim ugovorima i oni koji su doneseni na temelju njih. Tokom procesa integracije Unija se suočila sa mnogim izazovima, što je zapravo rezultiralo postepenom izmjenom osnivačkih ugovora. Vlade država članica, neovisno o svojim političkim usmjerenjima dobro znaju da je razdoblje apsolutnog nacionalnog suvereniteta prošlo. Stalna interakcija nacionalnih i zajedničkih interesa, kojom se uz poštivanje raznolikosti nacionalnih tradicija stvara i vlastiti identitet Unije, još uvijek predstavlja primarnu vrijednost.¹⁷

Krajem osamdesetih godina Evropska unija je pokrenula politiku stvaranja evropskog identiteta, što je rezultiralo unošenjem odredbe o nacionalnim identitetima država članica u Ugovor iz Maastrichta. Ovakva reakcija pokazuje da su mnoge države članice u stvaranju evropskog identiteta vidjele prijetnju za vlastite nacionalne identitete. Devedesetih godina nacionalni identitet je korišten kao opravdanje za očuvanje državnog suvereniteta i nezavisnosti. S obzirom na usku povezanost pojmova nacionalni identitet i nacionalna nezavisnost, mnoge države članice u procesu evropske integracije vide prijetnju za svoje nacionalne identitete.¹⁸

¹⁴ Više o tome: P. Fontaine, *Evropska Unija u 10 lekcija*, European Communities 1998.

¹⁵ Preuzeto: Službena web stranica Evropske unije, http://europa.eu/abc/history/1990-1999/index_en.htm, oktobar 2010.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Vidi: P. Fontaine (1998).

¹⁸ A.M. Ruiz Jimenez *et al*, „European and national identities in EU’s old and new member states: Ethnic, civic, instrumental and symbolic components“, *European integration online papers (EIoP)*, Vol. 8, N° 11, 2004, <http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-011a.htm>.

Obaveza poštivanja nacionalnih identiteta država članica jasno je izražena u odredbama Ugovora iz Maastrichta, ali i Ugovora iz Lisabona. Osvrtom na odredbe ovih ugovora, jasno je da Ugovor iz Lisabona predstavlja novu fazu u procesu stvaranja sve tješnje unije naroda Evrope i u cjelini pokazuje jasnu namjeru ograničavanja nadležnosti Unije i jačanju uloge država članica.

Član 6. Ugovora iz Maastrichta govori o zaštiti nacionalnih identiteta:

Stav 1.

„Unija je utemeljena na načelima slobode, demokracije, poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda, te vladavini prava, načelima koja su zajednička državama članicama.“ i

Stav 2. istog člana:

„Unija će poštovati nacionalne identitete svojih država članica.“¹⁹

U izvornoj verziji Ugovora iz Maastrichta član 126. glasi: „Zajednica će pridonositi razvoju kvalitetnog obrazovanja poticanjem saradnje između država članica i, ako je potrebno, podupiranjem i dopunjavanjem njihovih akcija, uz puno uvažavanje odgovornosti država članica za sadržaj nastave i organizaciju obrazovnih sistema i njihove kulturne i jezične raznolikosti.“²⁰

U odnosu na Ugovor iz Maastrichta, Ugovorom iz Lisabona se ojačao položaj država članica:

Član 3. stav 3.

„...Ona poštuje svoju bogatu kulturnu i jezičnu raznolikost i osigurava da se kulturno naslijeđe Evrope čuva i obogaćuje...“

Član 4. stav 2.

„Unija poštuje jednakost država članica pred Ugovorima, kao i njihov nacionalni identitet, koji je sastavni dio njihovih temeljnih političkih i ustavnih struktura. Ona poštuje njihove bitne državne funkcije, uključujući osiguranje teritorijalnog integriteta države, održavanje pravnog poretka, te zaštitu nacionalne sigurnosti. Nacionalna sigurnost ostaje isključiva odgovornost svake države članice.“²¹

¹⁹ Konsolidovana verzija Ugovora o Evropskoj Uniji izmjenjenog i dopunjenog Ugovorom iz Nice od 26. februara 2001. godine, European Navigator <http://www.ena.lu/>, 28. oktobar 2010.

²⁰ Treaty on European Union, Official Journal C 191, 29 July 1992, <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html#0001000001>, 26. oktobar 2010.

²¹ Vidi: Consolidated version of the Treaty on European Union, OJ 2008/C, 115/01, S. Rodin *et al* (ur.), Reforma Europske Unije- Lisabonski ugovor, Narodne novine d.d. Zagreb 2009, 361-390.

Konsolidovane verzije Ugovora iz Maastrichta i Ugovora iz Lisabona u preambuli ukazuju na poštovanje „kulturne“ komponente nacionalnog identiteta.²² Zapravo, to znači obavezu Evropske Unije da poštuje kulturni identitet država članica kao dio nacionalnog identiteta:

„Želeći produbiti solidarnost između svojih naroda poštujući njihovu historiju, kulturu i tradiciju“²³

Upoređujući dva Ugovora, očigledno je da Ugovor iz Lisabona izostavlja pojedine elemente: za ovu temu najznačajnije je izostavljanje simboličke evropske zastave i himne. Time se jasno željelo istaknuti da Evropska Unija nema državotvorne aspiracije.²⁴ Osnivački ugovori Evropske Unije ostaju međunarodni ugovori, a Evropska Unija ostaje međunarodna organizacija.²⁵ Procjenjuje se da je jednim dijelom i državotvorna simbolika doprinijela jazu između evropskog i nacionalnog identiteta.

Za Bosnu i Hercegovinu, integracija i učlanjenje u Evropsku Uniju je strateški cilj te ona u ovoj fazi vrši usklađivanje zakonodavstva sa pravom Evropske Unije što znači prvenstveno, izmjene Dejtonskog ustava. Djelotvornost Ustava Bosne i Hercegovine se poriče iz nekoliko razloga: prvo, smatra se da je Ustav nastao na nedemokratski način, drugo- sam Ustav sadrži norme koje su suprotne međunarodnom pravu čija su načela zauzela glavno mjesto u Ustavu i treće- Ustav se pokazao kao neodgovarajući u datim okolnostima.²⁶ Proces integracije u Bosni i Hercegovini započet je već u fazi ranog uspostavljanja ugovornih odnosa sa Evropskom Unijom. Postepeno, ali sistematično, razvijaju se formalni i pravni osnovi institucionalne strukture, neophodne u procesu približavanja Evropskoj uniji uz značajnu, koordinirajuću ulogu koju ima Direkcija za evropske integracije.²⁷ No, pitanje nacionalnog identiteta u BiH zauzima posebno mjesto jer ne postoji jedinstven bosanskohercegovački identitet i to zbog nedostatka identifikacionih osobina- bilo jedinstvene nacionalnosti, bilo ekonomskog, socijalnog ili političkog zajedništva. Sukobi različitih vrsta identiteta i danas su prisutni u gotovo svim aspektima života i čini se da, na žalost, u velikoj mjeri onemogućavaju uspješno funkcionisanje njenih

²² Prema: L. F. M. Besselink, „National and constitutional identity before and after Lisbon“, *Utrecht Law Review*, Vol. 6, issue 3. (november) 2010, www.utrechtlawreview.org.

²³ Vidi: Consolidated version of the Treaty on European Union, *Official Journal of the European Union*, C 83/13, 30.03.2010, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:EN:PDF>, 28. oktobar 2010; Konsolidovana verzija Ugovora o Evropskoj Uniji izmjenjenog i dopunjenog Ugovorom iz Nice od 26. februara 2001. godine, *European Navigator* <http://www.ena.lu/>, 28. oktobar 2010

²⁴ Preuzeto: S. Rodin *et al*, *Reforma Evropske Unije- Lisabonski ugovor*, *Narodne novine* d.d. Zagreb 2009, 14.

²⁵ *Ibid*.

²⁶ Vidi: C. Steiner/N. Ademović, *Ustav BiH: komentar*, Fondacija Konrad Adenauer, Sarajevo 2010, 31.

²⁷ Vidi: V. Kazazić, „Bosna i Hercegovina i Evropska Unija“, *Adrias*, svezak 12, 2005, 109-114.

građana i preusmjeravanje ka tokovima uspješnijih zemalja u Evropi.²⁸ Problem je što u Bosni i Hercegovini postoji sukob između etničkog i državnog identiteta, još uvijek nedostaje zajednički ujedinjujući identitet. Etnički identiteti su toliko izražen u Bosni i Hercegovini, umjesto da se utope u zajedničkom nacionalnom identitetu, da ih je nemoguće razdvojiti, odnosno razlikovati.²⁹

Evropski identitet?!

Prije pokušaja definisanja evropskog identiteta, potrebno je naglasiti da je evropski identitet još u razvoju tako da postoji očit problem identifikacije njegovog sadržaja. Da li je evropski identitet zaseban fenomen koji postoji uz nacionalni ili nastaje kao posljedica spajanja različitih nacionalnih identiteta sa pretenzijom da ih (ne) zamjeni? Odgovor na ovo pitanje nije jednostavan, jer čini se da obe solucije imaju logične zaključke. U prvom slučaju, to bi značilo da pojedinci sa izraženim nacionalnim identitetom ne mogu imati i evropski identitet. Druga solucija je mnogo jednostavnija, jer pojedinac može istovremeno imati razvijen nacionalni identitet, a onda razvijati i evropski uz pretpostavku da su oba identiteta nezavisna. Proces globalizacije te formiranje Evropske unije vežu se uz ideju o ukidanju pojedinačnih nacija i nacionalnih identiteta te stvaranje entiteta bez ekonomskih, političkih ili nacionalnih granica.³⁰

Evropski identitet se znatno razlikuje od nacionalnog jer mu nedostaju duboko ukorijenjena prošlost i tradicija koje proizvode osjećaj lojalnosti karakterističan za nacionalni identitet. Evropski identitet se sastoji iz različitih filozofskih i kulturno-historijskih elemenata, koji se naslanjaju na historijske korijene i neprekidno se dopunjavaju sa novim elementima.³¹ To je identitet koji kao i drugi kolektivni identiteti pokušava proizvesti jedinstvo različitosti. Vrijednosti ovog identiteta su često izražene kroz niz njegovih ciljeva i načela, kao što su: mir, napredak, demokratija, sloboda, jednakost, pravda, ljudska prava, međukulturni dijalog.³²

Evropski identitet je zapravo osjećaj pripadnosti (evropskoj) zajednici država, uz preplitanje svih onih komponenti koje čine nacionalni iden-

²⁸ V. Turjačanin, Đ. Čekrlija (2005), 19.

²⁹ Vidi: I. Markešić, „Od religijskog do nacionalnog identiteta i natrag (na primjeru Bosne i Hercegovine)“, Društvena istraživanja, broj 3, Zagreb 2010, 525-546.

³⁰ Preuzeto: Ž. Kamenov *et al*, „Odnos nacionalnog i evropskog identiteta i stavova prema evropskim integracijama građana Zagreba i Novog Sada“, Društvena istraživanja, broj 4-5, Zagreb 2006, 867-890.

³¹ Preuzeto: S. Jusufović, „Evropski identitet: identitet u izgradnji“, http://www.ussud.org/index.php?option=com_content&view=article&id=237:evropski-identitet-identitet-u-izgradnji-&catid=41:pisana-rije&Itemid=61, 1. novembar 2010.

³² Ibid.

titet država članica. Nacionalni identitet postoji nezavisno od evropskog, ali gubi na važnosti, što se uglavnom odnosi na elemente svijesti u vezi sa autonomijom i suverenitetom nacionalne države.³³ Nacionalna država prenosi neke svoje funkcije i ovlasti na institucije Unije i time je njezina autonomija smanjena. Polje djelovanja nacionalne države se sužava u slijedećim oblastima: monetarna politika, državljanstvo, komunikacije, useljavanje.³⁴ Naravno, da je taj gubitak teško prihvatljiv, ali se opravdava privrednim razvojem. Ovo upućuje na još jednu promjenu koja se uočava u osjećaju nacionalnog identiteta evropljana, ekonomija je postala važnija od politike.³⁵ Nacionalne države će ostati dominantne u međunarodnim odnosima, ali su znatno oslabljene što se naročito odnosi na gubitke u suverenosti, funkcijama i vlasti.³⁶ Ali država i dalje ima snažan nagon za preživljavanjem i uspijeva se prilagođavati novim izazovima

Ekonomija i politika su važni činioci u integraciji ljudi i imat će jako bitnu ulogu pri oblikovanju evropskog identiteta. Iako se evropski identitet bazira na principima narodne suverenosti i građanskih prava, nedostaje „zajednička“ kultura da poveže ljude na emocionalnom nivou.³⁷ No, postoje i određena područja koja će praviti probleme poslije ujedinjenja čitave Evrope: vojno ujedinjavanje, tradicionalna raznolikost, religija, jezik.³⁸

Razvoj evropskog identiteta ne bi bio moguć bez velikih promjena u svijesti evropljana. S obzirom da se evropski identitet tek razvija, opravdano je što još uvijek ne postoji adekvatna definicija. U svakom slučaju, pri njenom kreiranju treba uzeti u obzir sve ključne komponente nacionalnog identiteta koje će se vremenom prilagoditi i promijeniti shodno osnovnom okruženju.³⁹

Zaključak

Proces evropske integracije je doživio vrhunac usvajanjem Ustava Evropske Unije 2004. godine, ali je proces ratifikacije zaustavljen (Ustav odbijen na referendumima u Holandiji i Francuskoj) i doveo je Evropsku Uniju do velike krize. Bilo je prerano za donošenje ustava, ali je kriza za-

³³ Više o tome: J. Such (2000), 83-88.

³⁴ Više o tome: A. Adeniji, „Suverenost nacionalne države u eri globalizacije: teorijsko razmatranje“, *Politička misao*, Vol. XLI, broj 3, 2004, 132-142.

³⁵ J. Such (2000), 83-88.

³⁶ Prema: A. Adeniji (2004), 132-142.

³⁷ Vidi: R. Cinpoes, „From national identity to european identity“, *Journal of Identity and Migration Studies*, Volume 2, number 1, 2008, 3-14.

³⁸ J. Such (2000), 83-88.

³⁹ D. Jacobs, R. Maier, „European identity: construct, fact and fiction“, *Gastelaars, M. & de Ruijter, A united Europe- the quest for a multifaceted identity*, Maastricht: Shaker, 13-34.

pravo podcrtala određene zadatke koji stoje pred Evropskom Unijom: da Unija ostane otvorena za države iz Evrope koje joj žele pristupiti uz jačanje njene posebnosti i da očuva volju različitih naroda i različitih kultura da prenesu dio svog suvereniteta i nacionalnog identiteta na Evropsku Uniju. Evropska Unija bi trebala da zaštiti, podrži i poštuje nacionalne identitete svojih država članica. Pravni okvir postoji, ali samo stvarno poštivanje i uvažavanje drugih i drugačijih su način da se nacionalni identiteti država članica zaista zaštite. Nacionalni identitet je važan za opstanak države jer zajednička predstava građana o njihovoj zemlji njih međusobno povezuje, ali spoznaja građana o postojanju različitosti tj. drugačijih identiteta zapravo doprinosi jačanju vlastitog identiteta.

Često se naglašava potreba izmjene sadržaja nacionalnog identiteta zbog utjecaja globalizacije. Globalizacija potkopava ekonomske, političke i kulturne vrijednosti nacionalne države čime se destabilizira osnova nacionalnog identiteta, a to znači krizu nacionalnog identiteta. Ohrabruje činjenica što identitet nije statična kategorija već se mjenja u zavisnosti od različitih društvenih i historijskih prilika, pa bi i njegova kriza onda trebala biti samo jedna faza razvoja. Ali, s druge strane kriza identiteta bi mogla da znači krizu društva jer nacionalni identitet u velikoj mjeri uslovljava razvoj i ispoljavanja ostalih oblika identiteta.

Nacionalni identitet, pa i sa izmjenjenim sadržajem, postoji uporedo sa **evropskim**, ali kao manje značajan i njemu podređen. No, ohrabrujuća je činjenica da pored nacionalnog i evropskog identiteta postoji i **regionalni** koji nikad nije nestao u kompeticiji sa nacionalnim. S obzirom da Unija nastoji ostvariti dobre odnose i sa drugim zemljama (koje nisu u Evropskoj Uniji) evropska integracija je samo jedna od faza u svjetskoj integraciji, a evropski identitet samo jedna stepenica prema **svjetskom** identitetu.

Literatura i izvori:

1. A. Adeniji, „Suverenost nacionalne države u eri globalizacije: teorijsko razmatranje“, Politička misao, Vol. XLI, broj 3, 2004;
2. A.M. Ruiz Jimenez *et al*, „European and national identities in EU´s old and new member states: Ethnic, civic, instrumental and symbolic components“, European integration online papers (EIoP), Vol. 8, N° 11, 2004;
3. B. Skoko, Država kao brend - upravljanje nacionalnim identitetom, Matica Hrvatska, Zagreb 2009;
4. C. Steiner/N. Ademović, *Ustav BiH: komentar*, Fondacija Konrad Adenauer, Sarajevo 2010;
5. Consolidated version of the Treaty on European Union, Official Journal of the European Union, C 83/13;
6. D. Jacobs, R. Maier, „European identity: construct, fact and fiction“, Gastelaars, M. & de Ruijter, A united Europe- the quest for a multifaceted identity, Maastricht: Shaker;
7. I. Markešić, „Od religijskog do nacionalnog identiteta i natrag (na primjeru Bosne i Hercegovine)“, Društvena istraživanja, broj 3, Zagreb 2010;
8. J. Milošević-Đorđević, „Jedan pokušaj klasifikacije teorijskih razmatranja nacionalnih identiteta“, Psihologija, Vol. 36 (2), 2003;
9. J. Such, „Nacionalni identitet naspram europskog identiteta“, Politička misao, Vol. XXXVII, br.4, 2000;
10. L. F. M. Besselink, „National and constitutional identity before and after Lisbon“, Utrecht Law Review, Vol. 6, issue 3. (november) 2010;
11. P. Fontaine, Evropska Unija u 10 lekcija, European Communities 1998;
12. R. Cinpoes, „From national identity to european identity“, Journal of Identity and Migration Studies, Volume 2, number 1, 2008;
13. R. Lukić, Uvod u pravo, Naučna knjiga, Beograd 1975;
14. Rodin *et al* (ur.), Reforma Evropske Unije- Lisabonski ugovor, Narodne novine d.d. Zagreb 2009;
15. S. Sokol, B. Smerdel, Ustavno pravo, Pravni fakultet, Zagreb 2005;
16. S. Anić, N. Klaić, Ž. Domović, Rječnik stranih riječi : tudice, posudenice, izrazi, kratice i fraze, Sani-plus, Zagreb 2002;
17. Treaty on European Union, Official Journal C 191, 29 July 1992;
18. Turjačanin, Đ. Čekrljija (ur.), Etnički, državni i evropski identitet, Fondacija Friedrich ebert Stiftung, Banja Luka 2005;
19. V. Kazazić, „Bosna i Hercegovina i Evropska Unija“, Adrias, svezak 12, 2005.;
20. Ž. Kamenov *et al*, „Odnos nacionalnog i europskog identiteta i stavova prema europskim integracijama građana Zagreba i Novog Sada“, Društvena istraživanja, broj 4-5, Zagreb 2006;
21. Ž. Trebješanin, „Problemi zasnivanja pojma nacionalnog identiteta“, Ličnost i demokratija, Beogradska otvorena škola, Beograd 2004;

Internet izvori:

1. <http://transfers.webs.com/Arh.mira%20-%20download/Vladimir%20Mihic%20-%20Nacionalizam%20i%20etnicki%20stereotipi.pdf>,
2. <http://www.bos.rs/daus/materijali/Eseji2004/gradjansko/aleksandarbulajic.pdf>,
3. www.utrechtlawreview.org,
4. http://europa.eu/abc/history/1990-1999/index_en.htm,
5. <http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-011a.htm>,
6. <http://www.ena.lu/>,
7. <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html#0001000001>,
8. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:EN:PDF>,
9. http://www.ussud.org/index.php?option=com_content&view=article&id=237:evropski-identitet-identitet-u-izgradnji-&catid=41:pisana-rije&Itemid=6.

THE NATIONAL IDENTITY IN THE EUROPEAN UNION

Summary

Members of one nation have a certain specificity, recognized features, as well as personal sense of belonging, which constitute their national identity. National identity is the awareness of belonging to a particular national group that includes the existence of shared beliefs, values and goals. The idea of national identity is achieved when the state sovereignty came to a crisis, because of waste king- sovereign as the source of sovereignty. There was need for a new source of sovereignty, and there was a certain number of ideas, including ideas about the nation. Joining the European Union for the national state is a pass for accelerated economic progress and a number of other privileges. Membership in the European Union brings advantages but also disadvantages, one of them is the loss of national identity. European identity strangle national identity and leads to its neglect. States doesnt have their own identity anymore than one common-European. The national state in the context of the European Union was placed in an entirely new and different space. Thereby, the European Union desolate borders between states and tries to establish a European society, European citizens and European identity, and on the other side is trying to reconcile the diversity of national identities under one common name-European identity.

Key words: national identity, european identity, national state, European Union.